

Петро СІКОРСЬКИЙ,

доктор педагогічних наук, професор,
почесний академік НАПН України,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська
політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-2648-0148>

Нікіта КРАСИЛЬНИКОВ,

студент IV курсу,
спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет
«Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0008-4027-028X>

Ключові слова: дистанційне навчання, професійна освіта, мотивація студентів, якість навчальних матеріалів, інтерактивні методи навчання, самостійність.

У сучасних умовах, коли дистанційне навчання стає все більш поширеним у зв'язку з технологічними змінами та змінами освітнього середовища, важливо розглянути, які чинники сприяють збереженню та підвищенню мотивації студентів до активного навчання. Дистанційне навчання вимагає від студентів незалежності, організаторських навичок і внутрішньої мотивації, оскільки вони перебувають у різних освітніх середовищах і не завжди мають доступ до прямої підтрим-

УДК 378.147

DOI 10.32782/NPU-VOU.2024.1(92)-22

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

© Сікорський П., Красильников Н., 2024

ки та спілкування з викладачами та однокурсниками. Тому ефективні методи стимулювання мотивації стають запорукою успішності дистанційної професійної освіти. Якість навчальних матеріалів є основним фактором, що впливає на мотивацію студентів. Вони мають бути цікавими, легкими для розуміння та максимально відповідати професійній підготовці. Якщо учні вважають матеріал корисним, цікавим і практичним, їхня мотивація автоматично підвищується. Одним із способів підвищення мотивації під час дистанційного навчання є використання інтерактивних методів. Веб-конференції, онлайн-групові дискусії, віртуальні лабораторії та інші інтерактивні інструменти можуть зробити процес навчання більш захоплюючим і ефективним, заохочуючи більш активну участь студентів. Організоване конкурентне середовище також може мати позитивний вплив на мотивацію студентів. Змагання, групові

проекти та інші форми колективної роботи сприяють підвищенню інтересу учасників до навчання та самооцінки. Особливо важливо підтримувати позитивну атмосферу та визнавати успіхи студентів. Подяки, грамоти чи нагороди за досягнення можуть стати додатковим стимулом для студентів і

підвищити їх мотивацію. Таким чином, мотивація студентів під час дистанційного навчання є складною, але досяжною метою. Важливо використовувати різноманітні методи та інструменти для надихання та підтримки мотивації, що сприяє якійсь та ефективній освіті в цифровому середовищі.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни, коли багато закладів вищої освіти змушені організувати дистанційне навчання, проблема формування мотивації набуває особливої актуальності. Сучасний освітній процес вимагає не лише передачі знань, а й розвитку самостійності у здобутті нових знань, креативного мислення, яке дозволить конструювати і новітню зброю, і високотехнологічне обладнання. В цьому контексті, мотивація студентів визначається як ключовий фактор їхнього навчального успіху, що залежить від особистісних рис індивіда, а також від змодельованих відповідних навчальних технологій.

Останні дослідження в галузі психології та педагогіки підкреслили важливість формування мотивації студентів для досягнення високих результатів у навчанні. У зв'язку з цим, обрана тема є актуальною проблемою для науково-педагогічних працівників, оскільки вона суттєво впливає на успішність освітнього процесу.

Мотивація у навчанні є ключовим поняттям, вона спонукає студентів до активної розумової праці і під час лекцій, і під час семінарських (практичних) занять. Мотивувати студентів до навчання можна різними способами: добре продуманою цілісною навчальною технологією, окремими її компонентами (наприклад, система оцінювання), змістом навчання, а також спеціальними прийомами, методами і формами навчання.

Мотивація у навчанні визначається як внутрішній психологічний стан суб'єкта, що активізує його розумові сили, спрямовані на досягнення освітніх цілей та

завдань. Це внутрішнє бажання вчитися, розвиватися та досягати успіху у навчанні. Мотивація не лише стимулює студента до пошуку нових знань, а й визначає ступінь його наполегливості та витримки в умовах освітнього процесу. Вона базується на внутрішньому прагненні студента до досягнення конкретних навчальних цілей та вищого рівня пізнавальних досягнень. Мотивація студентів супроводжується такими діями:

визначаються стратегічні і тактичні цілі, прикладаються максимальні зусилля для їх реалізації;

завдяки високій зацікавленості студентів до вивчення професійних дисциплін навчальний матеріал засвоюється на оптимальному рівні;

спеціальними прийомами і методами задіюється внутрішня самодисципліна та здатність студента контролювати свої навчальні досягнення, критично оцінювати їх і, якщо є потреба, подвоювати свої навчальні зусилля;

формується психологічний комфорт, що забезпечує позитивний емоційний фон в освітньому процесі;

студенти характеризуються високою волею, стійкістю перед труднощами та готовністю подолати виклики навчання.

Розглядаючи визначення та сутність мотивації у навчанні, важливо розуміти, що це поняття взаємодіє з іншими компонентами освітнього процесу, такими як викладання, педагогічні методи, соціальне середовище та індивідуальні особливості студента. Глибоке розуміння теоретичних аспектів мотивації у навчанні є важливим

для розробки та впровадження ефективних педагогічних стратегій, спрямованих на підвищення рівня навчальної мотивації та успішності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам організації дистанційного навчання присвячені сучасні науково-методичні дослідження багатьох учених, серед яких Е. Полат, Н. Коряковцева, Е. Соловова, В. Демкіна, І. Дмитрієва, М. Карпенко й інші. Питання мотивації до дистанційного навчання студентів вивчаються й обговорюються в наукових колах у сфері освіти як у вітчизняній науці, так і за кордоном. У своїх роботах автори розкривають особливості роботи з дистанційними технологіями, виділяють їхні позитивні і негативні сторони. Зокрема, досліджуються впливи на мотивацію до навчання можливості інтернету, які обмежені як за кількістю, так і за обсягом [5, с. 120]. Розглядається обмежений погляд на мотивацію, який не визнає складності та динамічної взаємодії чинників, що лежать в основі та впливають на мотивацію до навчання [6]. Значна увага приділяється проектуванню мотиваційних навчальних середовищ [8]. Порівняльні дослідження між студентами в інтернеті та студентами в університеті показують, що студенти в інтернеті є більш внутрішньо мотивованими, ніж їхні колеги в університеті [10, с. 292]. Проте показники відрахування студентів з університету за неуспішність є значно більшими під час дистанційного навчання [9, с. 208]. А це підтверджує думку, що мотивація під час дистанційного навчання є більш складною, ніж пропонують зазначені вище дослідження. Таким чином, недостатня мотивація була визначена як вирішальний чинник, що сприяє високому рівню відрахування студентів за неуспішність [4]. Тому мотивація студентів вважається вирішальним чинником успіху в середовищі онлайн-навчання [7].

Мотивація – це сукупність стимулювальних дій, що спонукають студентів навчатися і виконувати поставлені завдання

з повною віддачею, використовуючи творчий підхід і креативність [3, с. 120].

Мета статті – обґрунтувати навчальну технологію, яка би в умовах дистанційного навчання максимально стимулювала і спонукала студентів до системного і систематичного навчання. Відповідно до мети нами було сформульовано такі завдання: на основі теоретичного аналізу літератури із проблеми дослідження встановити ті, у яких недостатньо досліджено як впливають технології навчання на посилення мотивації студентів до дистанційного навчання; обґрунтувати особливості мотивації студентів під час дистанційного навчання; змодельовати навчальну технологію, яка б спонукала студентів до самостійного здобування знань.

Виклад основного матеріалу. Нинішній високий рівень комп'ютеризації та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють організовувати дистанційне навчання студентів, яке викликає повномасштабною війною. Сьогодні у відкритому доступі широко представлені масиви мультимедійної інформації, що створюють можливості для спілкування людей незалежно від місця проживання. Саме це створює сприятливе середовище для успішного розвитку дистанційної освіти. Система дистанційної освіти покликана забезпечити: підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; академічну мобільність студентів; можливість здобуття освіти студентами з особливими потребами. Варто зазначити, що за допомогою використання дистанційної освіти з'явилася можливість пропонувати і реалізовувати різні освітні технології, які спонукатимуть студентів добре вчитися. Сучасна дистанційна освіта пропонує безліч технологічних інструментів, серед яких: контрольні, тренажерні, демонстраційні програми, автоматизовані навчальні системи, мультимедіа та програми віртуальної реальності, електронні підручники, інтелектуальні, експертні навчальні системи тощо. Поєднання традиційної очної моделі та дистанційного навчання передбачає

гнучке поєднання самостійної роботи з різними джерелами інформації, навчальними матеріалами та систематичну оперативну взаємодію із провідними викладачами та консультантами. Несподіваний перехід від традиційної форми навчання до дистанційної виявився стресом як для викладачів, які не були підготовлені до нього, так і для студентів, які звикли здобувати знання від викладача особисто, а не сидючи перед екраном комп'ютера. Основним недоліком такого типу навчання є відстань між студентами і викладачем, тобто відсутність безпосереднього контролю з боку викладача за сприйманням нового навчального матеріалу. Можна було спрогнозувати, що чимало студентів не будуть активно працювати під час читання лекцій, а тим більше на практичних та семінарських заняттях. Перед викладачами постає важка проблема як мотивувати студентів до оптимальної розумової праці, перебуваючи поза межами аудиторії. У зв'язку з об'єктивними причинами (дистанційне навчання в середніх школах і невисокими його результатами, лібералізація мультимедійного тестування тощо) більшість випускників шкіл має змогу вступити на навчання до вищих закладів освіти, не маючи для цього відповідної загальноосвітньої підготовки. У таких студентів навіть навчання стаціонарне створює непереборні труднощі, а тим більше дистанційне. Перед науково-педагогічними працівниками виникає ціла низка проблем не лише як організувати ефективне дистанційне навчання, а й мотивувати студентів до активної розумової діяльності, перевіряти її ефективність. Особливо ця проблема постає гостро під час навчання студентів на бакалавраті. Чимало вищих закладів освіти намагаються поєднувати очне з дистанційним навчанням (лекції читаються дистанційно, а практичне (семінарське заняття) очно. Але і в таких умовах мотивація студентів до активної розумової праці під час лекції є дуже актуальним. Досвідчені викладачі моделюють ефективні навчальні технології, які спонукають студентів до активної

розумової діяльності. Виходячи з того, що «освітня технологія – це цілісний алгоритм організації засвоєння визначених компетенцій, всебічного розвитку та виховання студентів, який відповідно до стратегічних цілей, упорядковує основні навчальні компоненти (зміст, прийоми і методи, форми і засоби) і адаптує їх до індивідуальних особливостей студентів, навчальна технологія є відтворювальною і забезпечує досягнення запланованих освітніх результатів [3, с. 32, 33], досвідчені викладачі використовують ефективні прийоми і методи навчання, щоб задіяти максимально мотиваційні механізми, причому не лише когнітивні, а й технологічні. До таких мотиваційних механізмів можна віднести:

- спонукання студентів до активного слухання і сприймання навчального матеріалу, записів головних лекційних компонентів (студентам, які є присутніми на лекціях, активно слухають і записують головне викладач виставляє 3 бали);

- лекція закінчується тестовими завданнями (в кінці лекції виділяється 15-20 хв. для того, щоб студенти у віртуальному середовищі виконали 10 тестових завдань і за правильні відповіді одержали 10 балів). Такий прийом спонукає студентів працювати на повну силу, намагатися не лише зрозуміти, а й оперативно засвоїти головний навчальний матеріал і відтворити свої знання під час виконання тестових завдань;

- якщо навчальна дисципліна, наприклад, має 15 лекцій, то студент, який відвідує всі лекції, проявляє максимальну розумову активність, правильно виконує тестові завдання, то він може одержати 195 балів;

- крім того, студент може отримати необхідну кількість балів і на практичних (семінарських) заняттях. Якщо за повну відповідь виставляти 3 бали, 2 бали, якщо відповідь недостатньо аргументована, 1 бал – неповна відповідь, то на 15 практичних (семінарських) заняттях студент може отримати ще 45 балів;

- отримана максимальна кількість балів на лекціях і практичних

(семінарських) заняттях сумується і записується у знаменник, а в чисельнику реальна кількість одержаних балів. За цими даними знаходиться відсоткове відношення двох чисел і залежно від інтервальної шкали студент отримує ту чи іншу оцінку без складання заліку чи екзамену. Наприклад, якщо студент отримав 202 бали із 240, то $\frac{202}{240} \cdot 100\% = 84\%$. Отже, студент отримує оцінку «4» автоматично.

Така система дистанційного навчання, залежно від рівня підготовки студентів та курсу навчання, мотивує за нашими дослідженнями 60-70% студентів до систематичної інтелектуальної праці і дає високі результати. Звісно, що модель ефективного дистанційного навчання залежить ще й від навчальної дисципліни, від її приналежності до того чи іншого циклу (суспільно-гуманітарного, фундаментального чи професійного).

Як відомо, для традиційної системи навчання характерні: мета і завдання; когнітивна складова (навчальний матеріал); процесуальна складова (передача знань, умінь і навичок); суб'єкти навчання (студент, викладач); здебільшого репродуктивний і продуктивний характер навчальної діяльності. Під час дистанційного навчання зазначені освітні компоненти мають більше прикладне спрямування: мета освіти спрямована на самовизначення і самореалізацію; навчальний матеріал набуває більш лаконічних і генералізованих форм; технології навчання спонукають студентів до активної діяльності; студент більше виступає як суб'єкт пізнавальної діяльності.

Нині університети використовують різні навчальні платформи для дистанційного навчання, однією з найпопулярніших є Moodle. Дана система дозволяє доповнювати аудиторні заняття за допомогою корисного і цікавого змісту курсів, які містяться на цій платформі. Важливим і невід'ємним аспектом навчання за будь-якої форми здобуття освіти є контроль

навчальної діяльності студентів, зокрема і тестовий, який за навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій стає одним із провідних. Водночас виникає цілий ряд психолого-педагогічних проблем використання інтернет-тестування в разі дистанційного навчання. Для підтримки і підвищення мотивації під час виконання тестових завдань необхідно використовувати модель, запропоновану американським ученим Джоном Келлером, який виділяє чотири етапи: увагу (attention); значущість (relevance); упевненість (confidence); задоволення (satisfaction) [9, с. 176]. Для реалізації цієї моделі, потрібно насамперед підготувати відповідні навчально-методичні матеріали (тести закритої і відкритої форми), а також навчити студентів користуватися платформою Moodle, далі пояснити значущість виконаного завдання і показати особливості його виконання.

Висновки і пропозиції. Вимушене дистанційне навчання ставить перед науково-педагогічними працівниками низку нових проблем, без успішної реалізації яких воно буде малоефективним. Кожен викладач розв'язує проблему мотивації студентів спочатку до відвідування навчальних занять, а потім – і до активної розумової діяльності, особливо під час читання лекцій. Мотивація визначена ключовим чинником під час дистанційного навчання. У цій статті ми запропонували спеціальну навчальну технологію, яка максимально мотивує студентів і до відвідування навчальних занять, і до активної розумової діяльності на цих заняттях.

Правильно визначені стратегічні і тактичні цілі суттєво підсилюють мотивацію студентів до систематичного навчання.

У процесі дослідження мотивації студентів виділено ряд важливих аспектів, які впливають на їхню готовність до навчання та активність у ньому. Обґрунтовано, що проблема мотивації студентів є багатовекторною і її вирішення вимагає комплексного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Данілов, О.** (2016). Вирішення проблеми відсутності мотивації до навчання в учнів при дистанційному навчанні. *Педагогіка вищої школи*. № 1 (4). С. 35–38. <https://moluch.ru/th/3/archive/21/726/> (дата звернення: 10.01.2021).
2. **Сікорський, П.І.** (2020). Моделювання нових навчальних технологій у закладах вищої освіти: монографія. Львів: СПОЛОМ. 228 с.
3. **Сікорський, П.І.** (2019). Теоретико-методологічні засади моделювання нових навчальних технологій в середніх закладах освіти. Л. : СПОЛОМ. 389 с.
4. **Artino, A.** (2008). Motivational beliefs and perceptions of instructional quality: Predicting satisfaction with online training. *Journal of Computer Assisted Learning*. № 24 (3). P. 260–270. DOI: 10.1111/j.1365-2729.2007.00258.x.
5. **Bekele, T.** (2010). Motivation and satisfaction in internet-supported learning environments : A review. *Educational Technology & Society*. № 13 (2). P. 116–127.
6. **Brophy, J.** (2010). Motivating students to learn. 3rd ed. New York : Routledge.
7. **Keller, J.** (2008). First principles of motivation to learn and e-learning. *Distance Education*. № 29 (2). P. 175–185. DOI: 10.1080/01587910802154970.
8. **Keller, J.** (2010). Motivational design for learning and performance : The ARCS model approach. New York : Springer.
9. **Park J.-H., Choi H.** (2009). Factors influencing adult learners' decision to drop out or persist in online learning. *Educational Technology & Society*. № 12 (4). P. 207–217. <http://www.ifets.info/>.
10. **Wighting, M., Liu J., & Rovai, A.** (2008). Distinguishing sense of community and motivation characteristics between online and traditional college students. *Quarterly Review of Distance Education*. № 9 (3). P. 285–295.

REFERENCES

1. **Danilov, O.** (2016). Vyrishennia problemu vidсутnosti motyvatsii do navchannia v uchniv pry dystantsiinomu navchanni [Solving the problem of students' lack of motivation to study during distance learning]. *Pedagogy of high school*. No. 1 (4). pp. 35–38. Retrieved from: <https://moluch.ru/th/3/archive/21/726/> (access date: 10.01.2021) [in Ukrainian].
2. **Sikorsky, P.I.** (2020). *Modeliuvannia novykh navchalnykh tekhnolohii u zakladakh vyshchoi osvity: monohrafiia [Modeling of new educational technologies in institutions of higher education: monograph]*. Lviv: SPOLOM. 228 p. [in Ukrainian].
3. **Sikorsky, P.I.** (2019). *Teoretyko-metodolohichni zasady modeliuvannia novykh navchalnykh tekhnolohii v serednikh zakladakh osvity [Theoretical and methodological principles of modeling new educational technologies in secondary educational institutions]*. L.: SPOLOM. 389 p. [in Ukrainian]

4. **Artino, A.** (2008). Motivational beliefs and perceptions of instructional quality: Predicting satisfaction with online training. *Journal of Computer Assisted Learning*. № 24 (3). P. 260–270. DOI: 10.1111/j.1365-2729.2007.00258.x.
5. **Bekele, T.** (2010). Motivation and satisfaction in internet-supported learning environments : A review. *Educational Technology & Society*. № 13 (2). P. 116–127.
6. **Brophy, J.** (2010). Motivating students to learn. 3rd ed. New York : Routledge.
7. **Keller, J.** (2008). First principles of motivation to learn and e-learning. *Distance Education*. № 29 (2). P. 175–185. DOI: 10.1080/01587910802154970.
8. **Keller, J.** (2010). Motivational design for learning and performance : The ARCS model approach. New York : Springer.
9. **Park J.-H., Choi H.** (2009). Factors influencing adult learners' decision to drop out or persist in online learning. *Educational Technology & Society*. № 12 (4). P. 207–217. <http://www.ifets.info/>.
10. **Wighting, M., Liu J., & Rovai, A.** (2008). Distinguishing sense of community and motivation characteristics between online and traditional college students. *Quarterly Review of Distance Education*. № 9 (3). P. 285–295.

Petro SIKORSKYI, Nikita KRASYLNIKOV

Formation motivation of students to study in vocational education institutions during distance education

In modern conditions, when distance learning is becoming more and more common due to technological changes and changes in the educational environment, it is important to consider what factors contribute to maintaining and increasing students' motivation for active learning. Distance learning requires independence, organizational skills and internal motivation from students, as they are in different educational environments and do not always have access to direct support and communication with teachers and classmates. Therefore, effective methods of stimulating motivation become the key to the success of distance professional education. The quality of educational materials is the main factor influencing student motivation. They should be interesting, easy to understand and correspond to professional training as much as possible. If students find the material useful, interesting and practical, their motivation automatically increases. One of the ways to increase motivation during distance learning is the use of interactive methods. Web conferencing, online group discussions, virtual labs, and other interactive tools can make the learning process more engaging and effective by encouraging more active student participation. An organizational competitive environment can also have a positive effect on student motivation. Competitions, group projects and other forms of

collective work contribute to increasing participants' interest in learning and self-esteem. It is especially important to maintain a positive atmosphere and recognize students' successes. Acknowledgments, certificates or awards for achievements can become an additional incentive for students and increase their motivation. Thus, motivating vocational training students during distance learning is a difficult but achievable goal. It is important to use a variety of methods and tools to inspire and maintain motivation, which contributes to quality and effective education in the digital environment.

Keywords: distance learning, professional education, student motivation, quality of educational materials, interactive learning methods, independence.